

Katalysator för rättsliga diskurser

Svensk Juristtidning under Karl Schlyters redaktörskap

Av professor emeritus KJELL Å MODÉER

Juridiska tidskrifter utgör viktiga analysinstrument för att identifiera lokala, regionala och nationella rättskulturer. De speglar tidens diskurser, redaktörernas intentioner och målsättningar samt de kunskapsstrukturer och den retorik, som ger karaktär åt tiden. Svensk Juristtidning är ett utmärkt exempel på en sådan professionell tidskrift, som under sitt första sekel speglar de svenska juristernas rättskultur och dess förändring. I denna studie, som ingår i ett större europeiskt rättskulturellt forskningsprojekt, analyseras utifrån en rättskulturell modell de 36 år då lagstiftaren, häradshövdingen, juristkonsulten, hovrättspresidenten i skånska hovrätten samt justitieministern i Per Albin Hanssons första regering (1932–1936) Karl Schlyter var tidskriftens redaktör. Hans brinnande intresse för en rättslig bildningskultur gjorde tidskriften fram till början av 1950-talet till en guldgruva för information om allt från lagstiftningsreformer till notiser om verksamheten vid landets juridiska föreningar och vilka juris kandidater som senast avlagt sina examina vid landets tre juridiska fakulteter. Genom att göra nedslag vart femte år i tidskriftens årgångar tydliggörs i den här impressionistiska studien den svenska rättskulturens successiva förändring in i moderniteten.

1

Detta bidrag till *Svensk Juristtidnings* 100-årsjubileum vill visa att juridiska tidskrifter kan användas som ett analysinstrument för att identifiera rättsliga kulturer. Tidsperioden för denna rättskulturella analys av *Svensk Juristtidning* är identisk med tiden för uppkomsten och konsolideringen av den arketypiska svenska välfärdsstaten och dess rättsliga modernitet. Den betydelsen som här läggs i begreppet *rättskultur* har använts av den brittiske rättsteoretikern Roger Cotterrell¹ och har sedan tillämpats av ett antal rättshistoriker.² Från detta perspektiv kan juridiska tidskrifter karakteriseras inte bara med hjälp av ideologier utan också av de rättsliga kunskapsstrukturer, som jurister tillämpar i ett definierat område under en viss tid. Ur ett historiskt perspektiv ger således juridiska tidskrifter en fascinerande möjlighet inte bara att identifiera en rättslig kultur men också för att visa på förändringen och utvecklingen från ett rättsligt paradigms till ett annat. En juridisk tidskrift reflekterar samtidigt utgivarnas åsikter, programmet eller

¹ Roger Cotterrell, *The Concept of Legal Culture*, i: Johannes Feest & David Nelken (red.), *Adapting Legal Cultures*, Hart Publ.: London 2001, s. 71 ff.

² Kjell Å Modéer, *Juristernas nära förflutna*, Santerus Förlag: Stockholm 2009.

strategin för tidskriftens redaktion, men den kan också ge en mera allmän och samtidigt en både översiktlig och detaljerad insyn inom en rättskultur. *Svensk Juristtidning* speglar under sitt första halvsekel i princip alla väsentliga rättsliga aktiviteter, som är relaterade till lagstiftningsarbetet, till domstolarnas verksamhet och till rättsvetenskapen. Juristtidningen speglar i varje årgång detta interna juristperspektiv, vilket ger intrycket av att varje häfte bidrar till en karaktäristik av den nationella rättsliga infrastrukturen. Varje häfte blir ett bidrag till den då aktuella rättskulturens rättsliga diskurser bland de juridiska yrkesrollerna. Det är således en professionell tidskrift för professionellt utbildade jurister inom varje yrkeskår, men samtidigt också en tidskrift som i bredare mening förmedlar ett bildningsmoment mellan de olika yrkesgrupperna. Det tyska bildningsbegreppet *Bildung*, i detta fallet *rättslig bildning*, kommer att frekvent bli ett analysinstrument i denna uppsats.

Med en sådan ansats blir *Svensk Juristtidning* ett intresseväckande bidrag till vår förståelse av den moderna svenska rättskulturen. I denna artikel används några parametrar, som ska visa på hur rättskulturen synliggörs i varje årsvolym av tidskriften. De fem parametrar som använts är följande:

(1) Ideologier

(2) Författningar — Författningsproblem är ofta knutna till ideologiska frågor. Denna parameter tolkas här i bredare mening. Också den författningskultur, som identifieras som en samhällsreligion beaktas.³

(3) Normer — Under denna rubrik görs ett försök att identifiera aktuella lagstiftningsfrågor som kontextuella fenomen eller direkt omnämnda i tidskriften.

(4) De juridiska yrkesrollerna — diskussioner om och biografiskt material rörande de juridiska yrkesrollerna.

(5) Juristernas infrastrukturer — dvs. de fackliga frågor, föreningar, konferenser och andra fenomen som bidrar till yrkesrollernas identitet och kulturer.

2

Den svenska rättsliga modernitetens paradigm kan kronologiskt definieras som den period som inleddes med Första världskrigets utbrott 1914 och som avslutades med murens fall 1989. Svensk rättslig modernitet inleddes av en fas som betecknas förmoderniteten. Den började åren kring 1870 och gick fram till 1914, och den har en senmodern fas, som startar åren kring 1990. Denna hegelianska konstruktion definierar den rättsliga modernitetens kunskapsstrukturer som en antites till 1800-talets idealistiska paradigm, vilket dominerades av de forskare som tillhörde den historiska skolan i dess skilda faser.

³ Kjell Å Modéer, Den svenska och nordiska samhällsreligionen, i: Anders Millbourn, Författningskulturer. Konstitutioner och politiska system i Europa, USA och Asien, Sekel Bokförlag: Lund 2009, s. 175 ff.

Kulturella förändringar är sällan revolutionära till sin karaktär. Det är i stället ett utvecklingsperspektiv, som kommer till uttryck när *Svensk Juristtidnings* rättsliga diskurser från 1916 och framåt ska identifieras.

När *Svensk Juristtidning* grundades ville den fylla en lucka i den svenska rättslitteraturen. Danmark, Norge och Finland hade redan moderna juristtidningar, som gav identitet till diskurserna i varje lands juridiska elit. Ett florilegium av tyska juridiska tidskrifter utgjorde förebilder också för grundarna av *Svensk Juristtidning*. Redan genom namnet *Svensk Juristtidning* hade den i likhet med dess tyska motsvarighet, *Deutsche Juristen-Zeitung*, grundad 1896, identifierat sig som en nationell tidskrift om svensk rätt för svenska jurister.⁴ Tidningen anknöt till samtidens nationella identitetsdiskurser med deras betydelsefulla politiska och historiska värden.

Men det fanns också andra betydelsefulla skäl till att grunda en svensk juristtidning. Processrättsliga lagstiftningsreformer var aktuella då en lag av betydelse för det svenska domstolssystemet antogs 1915. Genom att införa en regel om *summa revisibilis* till Högsta domstolen, skulle antalet fall till HD minska och antalet rättsligt intressanta fall avgjordes slutgiltigt i hovrätten (SFS 1915:352). Behovet av en tidskrift, som publicerade fall från hovrätterna, blev allt mer påtagligt.

Samma år (1915) beslöt ett antal jurister i Stockholm att grunda en sådan tidskrift. De representerade alla en yngre generation av den rättsliga svenska eliten. En var justitieråd (Tore Almén), två juridikprofessorer (Birger Ekeberg, Nils Alexandersson), två hovrättsdomare (Gustaf Appelberg, Karl Schlyter) och tre var ledamöter av Sveriges advokatsamfund (Gösta Huselius, Albert Koersner, Carl Ljungholm). Redaktionsmedlemmarna var alla bosatta i Stockholm, men de hade vitala nätverk ut till jurister runt omkring i landet, vilka representerade olika grenar av juristyrkena. Tidningen fick också korresponderande medlemmar i de nordiska länderna. Åtskilliga av ledamöterna var också aktiva i lagstiftningsprojekt och var engagerade deltagare i skandinaviska lagstiftningsprojekt. Så även om *Svensk Juristtidning*, ”såsom namnet utmärker, närmast avser att behandla spörsmål inom den svenska juridiken, skola däri jämväl införas meddelanden från utlandet, särskilt våra närmaste grannländer, rörande lagstiftning, litteratur och rättskipning, som kan vara av större intresse för svenska jurister”.⁵

Svensk Juristtidning betraktades från början som en ”hovrättstidskrift”. Rättsfall från hovrätterna publicerades i denna tidskrift från första numret och till 1980, då Domstolsverket började utge en särskild periodisk tidskrift: *Rättsfall från hovrätterna*.

Den första årgången av *Svensk Juristtidning* utkom 1916. Den trojka som utgjorde redaktionen de första åren var Tore Almén (1871–

⁴ T[hore] E[ngströmer], *Deutsche Juristen-Zeitung*, SvJT 1916 s. 71.

⁵ SvJT 1916 s. 2.

1919), Karl Schlyter (1879–1959) och Birger Ekeberg (1880–1968). De hade alla varit involverade i lagstiftningsuppdrag, Tore Almén i obligationsrätten, särskilt köp- och avtalslagarna, Karl Schlyter i processlagstiftningen (senare också i straffrätten), och Birger Ekeberg i reformeringen av familjerätten. Alle tre tillhörde den svenska moderitetens rättsliga aristokrati.

Redan i den första årgången fick läsarna information om "Aktuella rättsfrågor", exempelvis om straffrättsliga lagförslag, om utomäktenskapliga barn, om ansvar för bilolyckor, om psykiatriska undersökningar och om rättssäkerhet. Också artiklar av en äldre generation av etablerade svenska jurister förekom, exempelvis Ivar Afzelius, Berndt Hasselrot, Johannes Hellner och C.G. Björling. De visade att den svenska juristkåren generellt sett redan från början välkomnade denna tidskrift.

I dagligt tal kallades tidskriften "Almén's tidning".⁶ Det visar vilken auktoritativ ställning Almén hade under tidningens första år. Almén avled oväntat i mars 1919 i komplikationerna av den s.k. spanska sjukan.

Efter Tore Alméns död blev Karl Schlyter tidningens huvudredaktör, och han blev spindeln i nätet i tidningens redaktion fram till 1951. Under dessa 36 år gjorde han en lysande karriär som socialdemokratisk politiker och jurist. Han var bland annat konsultativt statsråd i två socialdemokratiska regeringar 1921–1923 och 1925–1926, och han krönte sin politiska karriär som justitieminister i Per-Albin Hanssons socialdemokratiska regering 1932–1936. Han var häradshövding i Askimrätten i Göteborg 1923–1929 och avslutade sin juridiska karriär som hovrättspresident i Hovrätten över Skåne och Blekinge i Malmö 1929–1946.

Genom åren var Schlyter instrumentell för åtskilliga rättsliga reformer främst inom processrätt och straffrätt. Men han deltog också i ett stort antal rättsliga diskurser inom samtidens svenska rättskultur under denna period, och hans verktyg för att föra ut sina åsikter blev juristtidningen. Man är frestad att kalla den "Schlyters tidning".

Schlyter var en välutbildad radikal jurist i sin samtid. Han var barnbarn till den legendariske svenske laghistorikern Carl Johan Schlyter (som ung jurist hade han också planer på att bli rättshistoriker). Han var en av de få radikala (socialdemokratiska) juristerna i den svenska domarkåren under första hälften av 1900-talet. Å ena sidan var Schlyter en idealistiskt och traditionellt orienterad domare, inspirerad av Rudolph von Jherings ideologi rörande "kampen för rätten". Å andra sidan var han en mycket modern och reformorienterad jurist, som kämpade för en lagstiftning präglad såväl av jämlikhet som en human straffrätt.

⁶ Stig Strömholm, Tore Almén och Svensk Juristtidning, I: Torgny Håstad m.fl. (red.), Rättsvetenskapliga studier till minnet av Tore Almén, Justus Förlag: Uppsala 1999, s. 334.

3

Hur kom Schlyters politiska och juridiska positioner att reflekteras i innehållet i *Svensk Juristtidning*? Frågan ska besvaras genom en genomgång av innehållet i *Svensk Juristtidning* vart femte år med början 1920 och fram till år 1950. Med denna analysmetod blottläggs samtidigt de svenska juristernas både rättsliga och politiska kontexter under tiden från det demokratiska genombrottet 1920 och fram till konsolideringsperioden i efterkrigstidens svenska välfärdsstat.

Etablerandet av nya juridiska tidskrifter under 1900-talets första hälft visar inte bara på en dynamisk förändring av den svenska rättskulturen utan också på stratifieringen av den juridiska kunskapsstrukturen och i synnerhet diversifieringen av de juridiska yrkesrollerna. Redan 1919 hade straffrättsprofessorn Johan C.W. Thyrén, som i hög grad intresserade sig för internationell straffrätt, i anledning av en större donation till Juridiska fakulteten i Lund argumenterat för att medlen skulle användas till att ”grunda en genom fakultetens försorg utgiven tidskrift för internationell privaträtt av hög kvalitet”. De övriga kollegorna i fakulteten hade dock andra planer för donationen.⁷ En nordisk tidskrift för internationell rätt grundades emellertid ett år tionde senare med bland andra professorerna Frede Castberg (Oslo) och Östen Undén i redaktionen.⁸ Den moderna svenska skattelagstiftningen utformades genom skattelagar i slutet av 1920-talet och bara några år senare, 1934, tillkom *Svensk Skattetidning*. År 1937 — tio år före ikraftträdandet av rättegångsbalken (SFS 1942:740) och moderniseringen av den svenska processordningen — grundades *Tidskrift för Sveriges advokatsamfund*, som ett organ främst för advokatsamfundets interna diskurser. Påföljande år startade en tidskrift i förvaltningsrätt, *Förvaltningsrättslig Tidskrift*, 1938. Den markerade den offentliga rättens starka ställning i den framväxande regulativa sociala välfärdsstaten. Den alltmer komplexa och specialiserade juristrollen visade således på behovet av juridiska tidskrifter inom specialiserade områden

Svensk Juristtidning förblev under Schlyters period en allmän, generell juridisk tidskrift som behandlade breda aktuella rättsliga frågor och debattämnen, särskilt i civilrätt, straffrätt och processrätt. Ur ett rättskulturellt perspektiv var det emellertid andra former av information i tidskriften, som bidrog till att ge viktiga kontexter till tidsperiodens juridiska yrkesroller. Det förekom i tidningen regelbundet återkommande rubriker, som avslöjade informationens karaktär: *Från gången tid*, *Aktuella spörsmål*, *Nordiskt och internationellt*, *Från främmande rätt*, *Från våra läsare*, *Notiser*, *Personalnotiser*, *Meddelanden*, *Tidskriftsöversikt* och *Rättsfall från hovrätterna*.

⁷ Direktören Gunnar Swensons donation till juridiska fakulteten i Lund, SvJT 1920 s. 118.

⁸ En nordisk tidskrift för internationell rätt, SvJT 1930 s. 47.

Rättshistoria hade en anmärkningsvärd stark ställning i tidningen. Birger Wedberg, som kom in i redaktionen 1920, var särskilt ansvarig för rubriken ”*Från gången tid*”. Den rubriken hade sannolikt inte fått sin plats i tidningen utan hans bidrag och stöd.⁹

Det biografiska materialet fick också stort utrymme i tidningen. Det var inte bara nekrologer och minnesord utan också artiklar om kända främst svenska jurister, i anledning av deras 50-, 60- eller 70-årsfirande. Detta material är särskilt anmärkningsvärt mot bakgrund av att den svenska juristkåren historiskt sett inte varit särskilt personorienterad. *Svensk Juristtidning* innehöll under den här skildrade perioden ett biografiskt material och en retorik som ger ett intressant perspektiv på en under tidsperioden i hög grad idealistiskt orienterad juridisk yrkeskår.

4

1920: Den nya geopolitiska situationen efter första världskriget och tillkomsten av Nationernas Förbund synliggjordes i *Svensk Juristtidning*. Professor Åke Holmbäck konstaterade, att ”[e]huru Svensk juristtidning i huvudsak är nödgad att begränsa sitt program till civil-, straff- och processrätt och alltså icke är i tillfälle att följa utvecklingen inom stats- och folkrätten, har på grund av den utomordentliga betydelse statsmakternas nyssnämnda avgörande äger ansetts att en redogörelse för organisationen av nationernas förbund icke bör saknas i tidskriften”.¹⁰ Holmbäck hävdade, att ”frågan om Sveriges anslutning till nationernas förbund [har] varit det viktigaste spörsmål, till vilket konung och riksdag under de senaste hundra åren haft att taga ståndpunkt”.

Den mest betydelsefulla rättsteoretiska artikeln i denna årgång var Axel Hägerströms artikel med rubriken ”*Naturrett i straffrättsvetenskapen?*”.¹¹ Det kan med skäl hävdas, att det var med denna artikel som Uppsalaskolan introducerades för juristtidningens läsare. I artikeln stödde Hägerström sin elev Vilhelm Lundstedt, som i samma volym av tidningen var inbegripen i en infekterad debatt med straffrättsprofessorn Thyrén.¹²

En betydelsefull lagstiftningsreform 1920 var antagandet av den nya giftermålsbalken, vilken ersatte den i 1734 års lag. Redan lagförslaget väckte en diskussion mellan svenska juridikprofessorer.¹³ Tidningens läsare kunde direkt följa hur denna lagstiftningsprodukt diskuterades i riksdagen,¹⁴ och de kunde också ta del av lagens innehåll i en utförlig översikt av professor Nils Alexanderson.¹⁵ Promulgationsbestäm-

⁹ F.d. justitierådet Birger Wedberg 70, SvJT 1940 s. 815.

¹⁰ Åke Holmbäck, Nationernas Förbund, SvJT 1920 s. 91 ff.

¹¹ Axel Hägerström, Naturrett i straffrättsvetenskapen?, SvJT 1920 s. 321 ff.

¹² Vilhelm Lundstedt, Replik till professor Thyrén, SvJT 1920 s. 275 ff.

¹³ C.G. Björling, Två rättslärare mot giftermålsbalksförslaget, SvJT 1920 s. 44.

¹⁴ K[arl] T[iveliu], Den nya giftermålsbalken, SvJT 1920 s. 181.

¹⁵ Nils Alexanderson, Den nya giftermålsbalken, SvJT 1920 s. 193 ff.

melserna beträffande denna lag var inte okomplicerade. Lagen var endast tillämplig på äktenskap ingångna efter den 11 juni 1920. Beträffande äldre äktenskap skulle den gamla lagen fortfarande gälla. Tio år senare, 1930, hävdade professor C.G. Björling i Lund, att det nu hade tiden kommit för att göra den nya giftermålsbalken tillämplig på alla äktenskap också de av äldre datum. I en ironisk formulering såg professor Björling juristerna om 50 år framför sig. Fortfarande på 1980-talet var de tvungna att gå tillbaka till professor Alfred Winroths arbeten för att få rätt tolkningar av reglerna i den gamla giftermålsbalken.¹⁶

En konsekvens av Versaillesfreden var att Tyskland efter folkomröstning fick avträda Schleswig till Danmark. Det innebar att södra Jylland fick övergå från tysk till dansk rätt. Denna nordiska rättsfråga presenterades av den danske professorn Vinding Kruse.¹⁷ Finland introducerades samma år i den nordiska samhörigheten. I konsekvens härmed presenterades den finska juristtidningen *Lakimies* i sin svenska motsvarighet.¹⁸

Processkommissionens arbete, som Schlyter deltog i, kompletterades i tidningen med kontextuellt processrättsligt material med fortlöpande översikter om nordiska¹⁹ och tyska²⁰ processreformer. Det var översikter vilka enligt Schlyter skulle "... animera läsaren till att själv taga del av de i tidskriften gjorda intresseväckande inlägg i dagens stora fråga på processlagstiftningens område i Tyskland".²¹ Karl Schlyter hade personliga kontakter i den österrikiska domarkåren. De gick tillbaka till hans besök i Wien tillsammans med processkommissionen 1914, och de levererade också artiklar till tidningen. Från 1919 var domaren i den österrikiska högsta domstolen Carl Coulon en återkommande informationskälla beträffande den österrikiska processrätten.²² Schlyters nära och personliga kontakter med österrikiska domare bidrog till att redaktionen för *Svensk Juristtidning* kunde erbjuda femtio "Österrikiska juristbarn" ekonomiskt och socialt stöd genom att låta dem komma till Sverige och rehabiliteras efter kriget.²³

Också den moderna socialstaten synliggjordes i denna årgång av tidningen, t.ex. lagen om fri rättegång (SFS 1919:367), som började tillämpas 1920. Det var en reform knuten till det demokratiska genombrottet, och tillgodosåg det behov som förelåg för fattig för "rät-

¹⁶ C.G. Björling, Till Giftermålsbalkens tioårsdag, SvJT 1930 s. 325.

¹⁷ Vinding Kruse, Overgangen fra tysk Ret til dansk Ret i Sønderjylland, SvJT 1920 s. 49 ff.

¹⁸ Lauri Cederberg, Finlands finskspråkiga juridiska tidskrift "Lakimies", SvJT 1920 s. 88 ff.

¹⁹ Thore Engströmer, Några drag av de danska och norska rättegångsreformerna, SvJT 1920 s. 257 ff.

²⁰ Karl Schlyter, Häktning och förundersökning enligt tyska reformförslaget, SvJT 1920 s. 307 ff.

²¹ SvJT 1920 s. 312.

²² Carl Coulon, Österrikiska specialdomstolar för vissa yrkestvister m.m., SvJT 1920 s. 107 ff., Från tysk-österrikisk rätt, SvJT 1920 s. 177 ff. — Jfr SvJT 1919 s. 335 ff.

²³ Österrikiska juristbarn till Sverige, SvJT 1920 s. 119 f.

tegångs anhängiggörande och utförande”. I artikeln anfördes utskottets uttalande: ”Om lagen skall visa sig väl fylla sitt ändamål, beror nämligen enligt utskottets mening till stor del därpå, huru dess bestämmelser komma att av vederbörande myndigheter tillämpas. Och utskottet vill i detta sammanhang uttala den förväntan, att lagen i rättstillämpningen ej tolkas för snävt, utan att därvid städse hållas i sikte de syftemål, lagstiftaren med lagen avsett att vinna, nämligen att i görligaste mån bereda den fattige parten den processuella hjälp, utan vilken det ej skulle vara för honom möjligt att kunna göra sina berättigade intressen gällande.”²⁴ Till denna reform knöts också tillkomsten av särskilda kommunala rättshjälpsanstalter för fattiga rättsökande exempelvis i Stockholm, där *Stockholms stads rättshjälpsanstalt* startade sin verksamhet 1920.²⁵

Två pågående infekterade debatter fortsatte i 1920 års årgång. En rörde målsättningen för ämnet rättshistoria i den moderna juristutbildningen mellan rättshistorieprofessorerna C.G. Bergman (Lund) och K.G. Westman (Uppsala).²⁶ En annan debatt tog utgångspunkten i straffrättsteorier och utspelade sig mellan Johan C.W. Thyrén och Vilhelm Lundstedt. Det var en debatt inte bara mellan två generationer av rättsvetenskapsmän utan också mellan två rättsvetenskapliga kunskapsparadigm, Lundstedt representerande den nu moderna Uppsalaskolan och Thyrén en två årtionden äldre ideologi.²⁷

5

1925: Som en självklar konsekvens av det demokratiska genombrottet 1920 uppkom också frågan om kvinnliga juristers tillträde till domarbanan. Den s.k. behörighetslagen 1923 (SFS 1923:249) tillät inte en kvinnlig jurist att inneha en ordinarie domartjänst; hon kunde däremot tjänstgöra som tingsnotarie. I 1925 års årgång intogs detaljerade föreskrifter för kvinnliga tingsnotarier.²⁸

Karl Schlyter tjänstgjorde sedan 1923 som häradshövding i Askimsrätten i Göteborg. Han blev en uppmärksammad pionjär beträffande anställande av kvinnliga tingsnotarier. Han kom också i sin domstol att initiera processreformer, som han varit med om att utarbeta i processkommissionen, och som kom med sitt huvudbetänkande 1926.²⁹ Schlyter agerade som missionär för processuella reformer i underrätt, och publicerade också i tidningen ett föredrag han hållit i Stockholms

²⁴ Arnold Lindman, *Den fria rättegången*, SvJT 1920 s. 149 ff.

²⁵ *Stockholms stads rättshjälpsanstalt*, SvJT 1920 s. 57.

²⁶ C.G. Bergman, *Rättshistorisk diskussion*, SvJT 1920 s. 227 ff. — Jfr I anledning av C.G. Bergman, *Översikt av svensk rättsutveckling*, SvJT 1919 s. 23 ff., 350 ff.

²⁷ Johan C.W. Thyrén, [Rev.] A.V. Lundstedt, *Principindelning. Kritik av straffrättens grundåskådningar*, Uppsala 1920, SvJT 1920 s. 219 ff., — V. Lundstedt, *Replik till Professor Thyrén*, SvJT 1920 s. 275 ff.

²⁸ *Juristutbildningen och kvinnas tillträde till domartjänster*, SvJT 1925 s. 75 f. — Jfr Suzanne Wennberg, *Kvinnans intåg på juridiska fakulteten*, i: Claes Peterson (red.), *Juridiska Fakulteten 1907–2007*, Stockholm 2007, s. 570.

²⁹ SOU 1926:32.

juristförening i ämnet 1924.³⁰ Hans radikala reformer väckte uppmärksamhet och resulterade i en anmälan till JO, som emellertid stödde Schlyters initiativ.³¹ Processuella reformer utan uttryckligt lagstöd blev en ständigt återkommande fråga de kommande åren.³²

E. Marks von Würtemberg publicerade en artikel ”Om arbetet på folkrättens utbyggande”.³³ Han framhöll att folkrätten i allt större utsträckning måste samverka med de nationella rättssystemen. Det vore olyckligt om man tog upp de brännbara frågorna om krigets folkrätt. ”Om det alltså må vara tillåtet att på ett fortgående samarbete sådant som det nu inledda ställa vissa förhoppningar om landvinningar för den internationella rättskänslan och solidariteten, må det på samma gång betonas, att ett föregripande av ömtåliga problem ... skulle vara synnerligen betänkligt.” Hans artikel mynnade ut i förhoppningen att ett fortsatt målmedvetet och försiktigt arbete skulle ”komma att bilda ett betydelsefullt led i den för mänskligheten nödvändiga utvecklingen i riktning mot mellanfolklig intressegemenskap och förståelse”.³⁴ Marks inställning var betydligt mer positiv än Uppsalaskolans anhängare, Vilhelm Lundstedt och Östen Undén, vilka i en uttalat politisk diskurs ett par år senare uttalade en mycket mer negativ syn på folkrätten. Deras position dominerade också den svenska folkrättsdebatten för lång tid framåt.³⁵

Frågan om ”utvidgad ideell egendomsrätt eller upphovsmannarätt” hade tagits upp som en plenarfråga vid det Nordiska juristmötet i Helsingfors 1925. Frågan var högaktuell. Inom Nationernas förbund, *Commission de coopération intellectuelle*, hade 1923 behandlats ett förslag om den s.k. vetenskapliga äganderätten. Professor Gösta Eberstein presenterade detta alltmer betydelsefulla ämne i en artikel 1925.³⁶ Artikeln följdes upp med information om den svenska inställningen till förslaget.³⁷

Tidningen gav också fyllig information från internationella mötesplatser, konferenser och symposier. Straffrättsprofessorn Nils Stjernberg i Stockholm fick redaktionens uppdrag att skriva en rapport från den nionde internationella penitentiärkongressen i London i augusti 1925. Han avslutade sin fylliga rapport med att beklaga att de svenska

³⁰ K. Schlyter, Askims domsagas tingsordning, SvJT 1925 s. 27 ff.

³¹ J.O. om tingsordningen i Askimsdomsagan, SvJT 1925 s. 77 f.

³² Processreformer utan lagändring, SvJT 1925 s. 218 ff., Processreformer utan lagändring, SvJT 1925, 470 ff, - Processreformer utan lagändring, SvJT 1925 s. 496 ff.

³³ E. Marks von Würtemberg, Om arbetet på folkrättens utbyggande, SvJT 1925 s. 161 ff.

³⁴ Marks von Würtemberg, a.a. (1925), s. 176.

³⁵ Kjell Å Modéer, Transparens och djupstruktur — Folkrätten i rättshistorien, i: Maarit Jänterä Jareborg & Mats Kumlien (eds.), Rätten och rättsfamiljer i ett föränderligt samhälle — rättshistoriskt och komparativt Vänbok till Rolf Nygren, Justus Förlag: Uppsala 2011, s. 305 ff.

³⁶ Gösta Eberstein, Om den s.k. vetenskapliga äganderätten, SvJT 1925 s. 241 ff.

³⁷ Förslaget till internationell konvention rörande den s.k. vetenskapliga äganderätten, SvJT 1925 s. 297 ff.

deltagarna i kongressen voro så få, ”icke mer än trenne. Från norsk och dansk sida voro de mångdubbelt flera. Man har vid sådana tillfällen en känsla av att det är ett viktigt intresse för Europas små kulturstater att icke hålla sig borta, utan efter bästa förmåga taga del i det internationella meningsutbytet och därvid även göra sina egna synpunkter gällande. På förevarande område har Sverige ock särskilda traditioner att hävda. Dess huvudstad rönste äran att bliva mötesplatsen redan för den andra internationella penitentiärkongressen år 1878; och förhandlingarna vid denna kongress intaga alltjämt en bemärkt plats i dessa kongressers historia”.³⁸

Kommentaren ger i blyxtbelysning bilden av mellankrigstidens allt mer nationellt orienterade svenska rättskultur. Å andra sidan hade uppenbart Stjernbergs råd tagit skruv. Vid den påföljande kongressen i Prag fem år senare bestod den svenska kontingenten av 11 deltagare.³⁹

Kritikerna av de alltmer föråldrade idealistiska och metafysiska rättsbegreppen fick en ny röst i i 1925 års årgång: Karl Olivecrona, en av Vilhelm Lundstedts elever, som i en artikel kritiserade rättighetsbegreppet, nu inom processrätten i anledning av ett nyligen utkommet arbete av professor Kallenberg.⁴⁰

I en påtagligt positiv recension samma år kommenterade överdirektören och chefen för fängvårdsstyrelsen Viktor Almquist ett nyutkommet arbete *Bidrag till mordets psykologi* av den estnische juridikprofessorn Andreas Bjerre, en god vän till Schlyter.⁴¹ Som Jan Olof Sundell betonar i sin Schlyterbiografi, använde Schlyter sin ställning som juristtidningens redaktör för att ge publicitet åt Bjerres i många avseenden respektingivande arbete inom kriminalpsykologin.⁴²

Barnavårdslagen 1924 var ett viktigt bidrag på socialrättens område. Den presenterades för tidningens läsare av Ragnar von Koch.⁴³ Den sociologiska straffrättsskolans idéer omsattes fortfarande i lagstiftning. Olof Kinberg introducerade ett lagförslag om skyddsåtgärder mot s.k. förminskat tillräkneliga och mot farliga återfallsförbrytare, vilka antogs 1927 när Schlyters kusin, Johan C.W. Thyren, avslutade sin juristkarriär som justitieminister.⁴⁴

Svensk Juristtidning firade detta år sin tionde årgång genom att informera om dess tillkomsthistoria.⁴⁵

³⁸ Nils Stjernberg, Den nionde internationella penitentiärkongressen, SvJT 1925 s. 386 ff, (394).

³⁹ Tionde internationella straffrätt- och fängvårdskongressen, SvJT 1930 s. 602.

⁴⁰ Karl Olivecrona, Talerätt och materiell rätt. En relik från naturrätten. Några reflexioner i anledning till professor Kallenbergs senaste arbete, SvJT 1925 s. 177 ff.

⁴¹ Viktor Almquist, [Rec.] Andreas Bjerre. Bidrag till mordets psykologi. Kriminalpolitiska studier. Norstedt 1925, SvJT 1925 s. 195 ff.

⁴² Jan Olof Sundell, Karl Schlyter — en biografi, Norstedts: Stockholm 1998 s. 164 ff.

⁴³ Ragnar v. Koch, Samhällets barnavård, SvJT 1925 s. 62 ff.

⁴⁴ O. Kinberg, Skyddsåtgärder mot s.k. förminskat tillräkneliga och mot farliga återfallsförbrytare, SvJT 1925 s. 442 ff.

⁴⁵ Svensk Juristtidning 10 år, SvJT 1925 s. 491 ff.

Det 13:e Nordiska juristmötet samlades för första gången efter självständigheten i Helsingfors i augusti 1925. Juristmötet beskrevs livfullt i tidningen. Juristmötets svenske styrelseordförande, friherre Marks von Würtemberg, underströk i ett retoriskt tacktal de särskilt starka banden mellan Sverige och Finland och hoppades att dessa band skulle stärkas i framtiden. ”Måtte det möte, som i dag tagit sin början, i sin mån bidra till att mellan de båda folken spinnas trådar, som kunna hålla dem samman icke blott i vardagslivets lugna förhållanden utan även i nödens stund, om den skulle komma.”⁴⁶ Han kunde knappast förutse att detta löfte redan halvtannat årtonde senare skulle sättas på svåra prov.

6

1930: Sambandet mellan teknik och rätt synliggjordes under mellankrigstiden allt tydligare i det moderna samhället. Bilen blev nu det moderna transportmedlet, vilket uppmärksammades av lagstiftaren i en ny motorfordonsförordning och vägtrafikstadga 1930 (SFS 1930:284–285).⁴⁷ År 1924 var antalet motorfordon i Sverige ca 85 000. Fem år senare hade antalet överstigit 190 000. Nytt var att hastighetsbegränsningen 45 km/timme på landsväg upphävdes. I framtiden skulle föraren istället anpassa farten till den vid varje tillfälle relevanta trafiksäkra situationen. Sverige införde redan på 1920-talet bestämmelser om straff för onykterhet i trafiken, men fortlöpande skärptes straffen. År 1940 gjorde lagstiftaren ett nytt försök att lagreglera rattfylleriet. Bakom det nya förslaget låg ”tanken att, då det gäller att bekämpa den fara som alkoholförtäring i samband med förande av motorfordon innebär, det är mest ändamålsenligt att utan några alltför hastiga språng successivt föra lagstiftningen fram mot strängare regler och därigenom undan för undan vänja motorförarna till allt större varsamhet i umgänget med spritdrycker. Lagstiftningens uppfostrende syfte torde bäst tillgodoses på så sätt.”⁴⁸

År 1930 hade kodifieringen av den internationella rätten inom ramen för Nationernas förbund tagits upp vid en konferens i Haag. Lagar rörande medborgarskap⁴⁹, territorialvatten⁵⁰ och staternas ansvarighet för skador, som drabbar utlänningar till person eller egendom inom deras territorium⁵¹ redovisades också i *Svensk Juristtidning*.⁵²

År 1929 hade en kommission avgivit en rapport med förslag till lag om sterilisering (SOU 1929:14). Professor Ragnar Bergendal i Lund informerade i en artikel hur progressivt det svenska lagförslaget var.⁵³

⁴⁶ Trettonde Nordiska Juristmötet, SvJT 1925 s. 404 ff. (s. 410).

⁴⁷ Å. Hartelius, Ny motorfordonsförordning och vägtrafikstadga, SvJT 1930 s. 472 ff. — Jfr SOU 1928:11, 1929:16.

⁴⁸ Thorwald Bergquist, Nytt lagförslag om rattfylleri, SvJT 1940 s. 639.

⁴⁹ Folke Malmar, Konflikter mellan olika medborgarskapslagar, SvJT 1930 s. 160 ff.

⁵⁰ T. Gihl, Territorialvattensfrågan å Haagkonferensen, SvJT 1930 s. 164 ff.

⁵¹ Claes Westring, Statens folkrättsliga ansvarighet, SvJT 1930 s. 167 ff.

⁵² Claes Westring, Den internationella rättens kodifikation, SvJT 1930 s. 389 ff.

⁵³ Ragnar Bergendal, Förslag till steriliseringslag, SvJT 1930 s. 113 ff.

Endast Danmark hade tidigare år 1929 antagit en steriliseringslag. ”Med ärftlighetsforskningens och den kirurgiska teknikens framsteg har på senare tid i vårt land, liksom flerstädes utomlands, en viss aktualitet uppkommit för frågan, under vilka betingelser sterilisering av människor är resp. bör göras rättsligen tillåten och till äventyrs under stundom påbjuden.” Kommissionen hade identifierat tre grupper som kunde bli aktuella, nämligen sjukdomsprofylaktiska (eventuellt rashygieniska), sociala och kriminalpolitiska. Även om betänkandet intog en restriktiv inställning, blev denna lagstiftning ett uttryck för den socialdarwinistiska lagstiftning, som i ökad utsträckning kom att införas och tillämpas under moderniteten på 1900-talet. Förslaget utlöste en intensiv debatt, som summariskt redovisades i flera nummer av juristtidningen.⁵⁴ Också de sakkunnigas ordförande, lagmannen Gustaf Lindstedt, tog till orda och underströk att det framgick av de sakkunnigas betänkande att ”steriliseringens användande i rasförbättrande syfte [var] av försvinnande betydelse och det lär icke kunna bli tal om att därmed vinna ens påvisbara resultat”.⁵⁵

Det fortsatta lagstiftningsarbetet på familjerättens område resulterade i ett lagförslag om lag om testamente 1929, vilket antogs av riksdagen påföljande år (SFS 1930:104). Den redovisades i juristtidningen av f.d. justitierådet Birger Ekeberg, som inte bara var medlem av tidningens redaktion utan också medlem av lagberedningen.⁵⁶

Bland denna årgångs nordiska artiklar kan följande nämnas. Bland Karl Schlyters planerade strafflagsreformer fanns också införandet av dagsboten. Den danska lagstiftningen på detta område presenterades i en artikel av August Goll.⁵⁷ Denna lagstiftning var högaktuell. Den ingick i den danska strafflagsreformen som antogs 1930.⁵⁸

En annan viktig, informativ och bildande artikel i 1930 års årgång handlade om den norske Høyesterett och var skriven av professorn Ragnar Knoph. Den gick tillbaka på en föreläsning han hade gett i Stockholm tidigare detta år.⁵⁹

Reichsgericht i Leipzig firade 1929 sitt femtioårsjubileum. Birger Wedberg, som deltog med ett bidrag i den omfattande festskriften om 634 sidor med titeln ”*Världens högsta domstolar*”, lämnade en essäistisk presentation av firandet och av festskriften.⁶⁰ Wedberg gjorde impressionistiska jämförelser med de nationella högsta domstolarna och noterade att i jämförelse med de imponerande justitiepalatsen — *Pal-*

⁵⁴ K. Schlyter, En diskussion i steriliseringsfrågan, SvJT 1930 s. 139 ff. — I steriliseringsfrågan SvJT 1930 s. 212, O[lof] B[arklind], I steriliseringsfrågan, SvJT 1930 s. 280 ff.

⁵⁵ Gustaf Lindstedt, Om sterilisering enligt gällande svensk rätt, SvJT 1930 s. 153.

⁵⁶ Birger Ekeberg, Testamentslagstiftningen, SvJT 1930 s. 1 ff.

⁵⁷ Aug. Goll, Dagsbødesystemet i Danmark, SvJT 1930 s. 422 ff.

⁵⁸ Ragnar Bergendal, Danmarks strafflagsreform, SvJT 1930 s. 519 ff.

⁵⁹ Ragnar Knoph, Trekk av den norske Høiesteretts fysiognomi og av dens innsats i norsk rettsutvikling, SvJT 1930 s. 331 ff.

⁶⁰ B[irger] W[edberg], [Rev.] Justizrat Dr. Julius Magnus. Die höchsten Gerichte der Welt. Leipzig 1939, SvJT 1930 s. 27 ff.

ais de Justice — runt om i världen hade den svenska Högsta domstolen unika lokaler: ”H.D. är nog ensam om att rymmas under samma tak som konungafamiljen”. Det var ett förhållande som dock tog slut genom införandet av den nya rättegångsbalken 1948, då domstolen fick lämna ordenssalarna på Stockholms slott för att ta plats i det Bondeska palatset.⁶¹ Firandet i Leipzig dokumenterades också av Wedberg, som i ett senare nummer av tidningen redogjorde för de många talarnas högstämde retorik och avslutade sin rapportering med ett citat från den saxiske ministerpresidenten Büngers tal. Han avslutade sitt tal med ett retoriskt konstaterande, i vilket enligt Wedberg varje svensk jurist kunde instämma: ”*Möge es seinem 100jährigen Geburtstage entgegensehen in einem Reiche in dem Einigkeit und Recht und Freiheit wohnen. Möge es dereinst diese Jahrhundertfeier begehen dürfen in einem blühenden, mächtigen Deutschland.*”⁶² Detta var inte bara ett önsketänkande, det var också en självklarhet för justitierådet Wedberg, som fostrats in i en i hög grad tyskinfluerad rättskultur.

En liknande tidstypisk retorik återfinns i den rika flora av nekrologer som då tillhörde juristtidningens innehåll. När exempelvis det f.d. justitierådet Edvard Petrén begrovs i Oscarskyrkan i Stockholm i juli 1930 publicerades justitieministern Natanael Gärdes tal. Gärde anköt till den historiska domareden och hur Petrén hade tillämpat densamma. Han hade ofta hänvisat till att ”[r]ätten är ej något som förvaras i fack och hyllor och som vid behov kan tagas fram som dammiga folianter. För Dig var den livet självt, det underfulla, outgrundliga, ständigt skiftande. Hur gärna talade Du ej om Din första domaretid, då Du satt i kretsen av Din kära nämnd och lyssnade till slagen, till rytmen från den svenska rättens eget hjärta”.⁶³ ”Redligare, trofastare har väl aldrig en domare fyllt sin kallelse höga uppgift”, avslutade Gärde sin sista hyllning till sin ”vördade, käre, faderlige vän”. Gärde var själv den stora lagreformatorn både av den svenska processrätten 1942 och av tryckfriheten 1949. Han stod tillsammans med sin juristgeneration och med sin retorik i en närmast schizofren kunskapsposition mellan tradition och modernitet, mellan idealism och realism. Karl Schlyter delade i det avseendet mycket av Gärdes position.

Av de jurister som bidrog till rubriken ”*Från främmande rätt*” i denna årgång var en nykomling. Det var den tyske advokaten Hellmut Dix, som hade tillbringat en tid i Sverige för att studera svensk processrätt och som i en kort artikel gjorde en jämförelse av bevisfrågor i svensk och tysk praxis.⁶⁴ Han skrev också en artikel om ”Schwarzkauf”-processer och bulvanköp i efterdyningarna av den tyska inflationen och den därav följande försämrade situationen på fastighetsmarknaden.⁶⁵ Dix levererade flera bidrag till juristtidningen. Han åter-

⁶¹ SvJT 1930 s. 38.

⁶² B.W., a. a., SvJT 1930 s. 146.

⁶³ Justitierådet Edvard Petréns jordfästning, SvJT 1930 s. 503 f.

⁶⁴ Hellmut Dix, Några bevisningsfrågor i svensk och tysk praxis, SvJT 1930 s. 84 f.

⁶⁵ H. Dix, ”Schwarzkauf”-processer och bulvanköp i Tyskland, SvJT 1930 s. 493 ff.

vände till Tyskland som advokat och var rättsligt ombud för den svenska beskickningen i Berlin under det Tredje riket.

7

1935. I denna årgång av *Svensk Juristtidning* synliggjordes den svenska välfärdsstatens rättssyn och dess lagstiftning. Året sammanföll med en mycket aktiv lagstiftningsperiod när Karl Schlyter som justitieminister (1932–1936) var befriad från sin redaktörsuppgift på tidningen. En av Schlyters prioriterade målsättningar under sin tid som justitieminister var att införa ny lagstiftning beträffande ungdomsbrottsligheten med lagstiftningen i de skandinaviska länderna som förebild.⁶⁶ Schlyters gamle vän Olof Kinberg, legendarisk professor i rättspsykiatri, presenterade frågan i en innehållsrik artikel.⁶⁷ Den skandinaviska rättsrealismen framstod vid denna tid som huvudfåran i svensk rättsteori, t.ex. i en anmälan av professor Vilhelm Lundstedts tryckta föreläsningar i skadeståndsrätt om culpa-regeln. Anmälaren citerade författarens önskan att åtminstone en minoritet av den rättsbildade allmänheten skulle förstå, att ”den litteratur som skall vara vägledande för juristerna, icke består av godtyckliga och ohållbara påståenden, vilka allenast skenbart äga vetenskaplig karaktär” eller består av rättsfilosofiska hårklyverier.⁶⁸

Också i denna årgång var fortfarande det historiska anslaget tydligt. Från 300-årsjubiléet av Göta hovrätt publicerades både kungens och hovrättspresidentens tal *in extenso*. Också jubileumsfirandet i Jönköping i oktober 1935 avrapporterades i detalj.⁶⁹ I det tal som advokaten Axel Forssman på den judiska advokatbyrån D:r Philip Lemans Advokatbyrå i Göteborg höll, underströks den svenska domarkårens autonomi. Med en immanent hänvisning till den tragiska utvecklingen av den tyska rättskulturen uttalade Forssman: ”I detta land finnes icke och kommer icke att finnas rum för politiska inflytelser vid domargärningens utövande.”⁷⁰ Ironiskt nog fick han några år senare i det kända fallet om de sk kvarstadsbåtarna i mars 1942 kämpa för rätten i anledning av politisk korrupcion i de svenska domstolarna, även i den 300-åriga Göta hovrätt.⁷¹

Birger Wedbergs tal vid årshögtidligheten i Svenska Akademien 1934 bar titeln *Regeringsformen 1634 och 1734 års lag*. Wedberg hänvisade här till språket i den 200 år gamla lagen i relation till en framtida lag, byggd på nordiska värden. Han förutsåg, ”inte utan ett visst vemod” att i en blivande lagbok skulle han få fångt få söka efter vad han

⁶⁶ Kjell Å Modéer, Karl J.D. Schlyter och Danmark, i: Per Andersen m.fl. (red.) *Liber Amicorum Ditlev Tamm, Law, History, Culture*, DJØF Publishing: Köpenhamn 2011, s. 335 ff.

⁶⁷ Olof Kinberg, *Ungdomsbrottsligheten*, SvJT 1935 s. 113 ff.

⁶⁸ Hj. Nordfelt, (Rec.) V. Lundstedt, Uppsala 1935, s. 577.

⁶⁹ Göta hovrätts 300-årsjubileum, SvJT 1935 s. 601 ff.

⁷⁰ SvJT 1935 s. 606.

⁷¹ Ulf Stridbeck, Andreas Cervin. *Jurist och människa, Tillämpade studier i rätts-historia*, stencil Lund 1981, s. 65 ff.

kallat "poesien i rätten". "En av förra århundradets främste rättslärde bjuder oss nu den trösten att detta är poesi av underordnad art: rättens sanna poesi ligger i det upphöjda av dess problem, och i dess lugna gång som i majestät och lagbundenhet kan jämföras med stjärnbildernas lopp. - - - Vad som var rätt i går är det ej längre i dag. Rätten är, har det sagts, en Saturnus som uppäter sina egna barn; den kan endast därigenom föryngras att den bryter med sitt förflutna."⁷² Hans både akademiska och idealistiska retorik stod i bjärt kontrast till den information om den nya totalitära lagen i Nazi-Tyskland, som också fanns införd i samma volym. *Reichsgericht's* avgörande i ett skilsmässofall mellan en tysk medborgare och en judinna handlades under den talande rubriken: "*Urteil ist nicht nur Verstandes- sondern auch Willenssache.*"⁷³

Tidningen rapporterade också om *Reichsgerichts* tillämpning av retroaktiv lagstiftning och domen i det s.k. van der Lubbe-målet 1933 rörande riksdagsbranden samma år.⁷⁴ Också den nya tyska strafflagstiftningen 1935 och de s.k. Nürnberglagarna — "lag till skydd för det tyska blodet och den tyska äran" — och dess konsekvenser beträffande tillämpning i Sverige redovisades.⁷⁵

Den nya strafflagstiftningen 1935, som gav arbiträr suveränitet till domstolarna, rapporterades i detalj: "... Den gärning kan bestraffas, som lagen vid tidpunkten för dess företagande betecknar som straffbar eller som efter straffbudets idé (Grundgedanke) och efter sund folkuppfattning (Volksempfinden) förtjänar straff."⁷⁶

All information om den politiska rättskulturen i Tyskland under den nationalsocialistiska regimen rapporterades på ett med våra ögon förvånansvärt objektivt sätt. Men det finns undantag. När *Reichsgericht* 1935 inte längre var bunden av sina tidigare avgöranden skrev Ivar Agge, att "detta märkliga stadgande motiveras uttryckligen därmed, att tyska rikets högsta domstol har till uppgift att vid sin lagtolkning taga hänsyn till den genom statens förnyelse inträdda förändringen i livs- och rättsuppfattning".⁷⁷ När den berömde professorn i romersk rätt Otto Lenel hade gått bort och ihågkoms i en nekrolog, noterade författaren: "Det är bittert att Lenel — en av de största vetenskapsmän Tyskland ägt — under sina sista år på grund av sin judiska börd utsattes för smälek och lidanden. Hans verk skall dock alltid förbliva en ära för Tyskland."⁷⁸

⁷² Birger Wedberg, 1634 års regeringsform och 1734 års lag. Tal å Svenska Akademiens högtidsdag d. 20 dec. 1934, SvJT 1935 s. 1 ff., (s. 9).

⁷³ Vårdnadsrätt och blandäktenskap i Tyskland, SvJT 1935 s. 96.

⁷⁴ I[var] S[trahl], Reichsgericht om riksdagshusbranden, SvJT 1935 s. 97.

⁷⁵ Blodets lag. SvJT 1935, 598. — Anders Jarlert, Judisk "ras" som äktenskapshinder i Sverige: Effekten av Nürnberg- lagarna i Svenska kyrkans statliga funktion som lysningsförrätt, Sekel Förlag: Malmö 2007.

⁷⁶ I[var] A[gge], Tysk strafflagstiftning, SvJT 1935 s. 506.

⁷⁷ I[var] A[gge], Tysk strafflagstiftning, SvJT 1935 s. 506 f. (s. 507).

⁷⁸ M[artin] F[ehr], Otto Lenel †, SvJT 1935 s. 409 f.

Upplysning om den tyska rättskulturen var riklig, däremot förekommer praktiskt taget ingen information om rättsförhållandena i USA under Franklin D. Roosevelt och *The New Deal* — bortsett från en kort biografisk notis om att Chief Justice Oliver Wendel Holmes mätt av ålder hade gått bort i mars 1935.⁷⁹

Socialdarwinismen var en del också av det svenska moderna kunskapssystemet. År 1934 antogs en allmän lag om sterilisering (SFS 1934:171). Den nya lagen begränsade tillämpligheten av steriliseringen till rubbad själsverksamhet.⁸⁰ Också denna lag blev föremål för revision några år senare, 1940. Den rashygieniska indikationen fick då en vidare tillämpning, vilket verkar ha sina förebilder i den nazityska lagstiftningen.

8

1940: Andra världskriget omgav Sverige 1940. I Birger Wedbergs anmälan av festskriften till den kontroversielle juridikprofessorn Vinding Kruse i Köpenhamn citerade han departementschefen Graae i det danska justitieministeriet, som i sitt bidrag noterade: ”Medens jeg dikterer disse Linier larmer med Minutters Mellemlum Kampflyvere over mit Hjem. Haanden og Aandens fredelige Sysse lammes under denne overvældende Magtudfoldelse.” Ur Wedbergs svenska samtidsperspektiv visade festskriften till Vinding Kruse främst att Danmarks jurister ”i en tung och svår tid kunnat höja sig till mera ädla ting än sorgen över nöden, det är den gripande och upplyftande känslan härav som är det starkaste intryck boken ger”.⁸¹ Wedberg fyllde 70 år samma år och lämnade följdriktigt redaktionen för juristtidningen efter 21 år.

Så sent som i början av november 1939 var Uppsala värd för det nordiska studentmötet. Den norske studenten Hans Peter Schnitler rapporterade till *Svensk Juristtidning* ett år därefter om vilken optimism som karakteriserade detta möte. Den sista punkten på programmet var ett diskussionsmöte om ”Mål och medel i nordiskt samarbete”. ”Så som situationen är i dag finner jag ingen anledning att ge något referat om allt som blev sagt, och särskilt det som inte blev sagt vid det tillfället”, skrev Schnitler. ”Utvecklingen hade tyvärr inte gått i den riktning som de den gången hoppades, och ordbytet i Uppsala den 2. November 1939 har tappat aktualitetens intresse.”⁸²

Under finska vinterkriget tog *Svensk Juristtidning* tillsammans med Sveriges domareförbund, Sveriges advokatsamfund och svenska styrelsen för de Nordiska juristmötena, initiativet till att hjälpa barn till de finska jurister, vilka hade blivit evakuerade under krigshändelserna.

⁷⁹ K[urt] H[olmgren], Oliver Wendell Holmes †, SvJT 1935 s. 410.

⁸⁰ G.A.Eriksson, Lagstiftning ang. sterilisering, SvJT 1935 s. 164 ff.

⁸¹ Birger Wedberg, [Rev] Festskrift til Professor, Dr. juris Vinding Kruse paa Tresaarsdagen den 30. juli 1940, Khvn 1940, SvJT 1940 s. 705 f., (s. 708).

⁸² Hans Peter Schnitler, Jurist-studentmötet I Uppsala 30.10.—4.11.1939, SvJT 1940 s. 654 ff. (s. 656).

Uppropet resulterade i att 60 barn och 20 mödrar kunde komma till svenska hem. Också Svenska Stadsdomareföreningen öppnade sina hem för evakuerade finska stadsdomarfamiljer.⁸³

Rapporteringen av tysk lagstiftning hade minskat dramatiskt 1940. Endast en uppgift om att tyska fideikommissen hade avvecklats noterades; det var för övrigt en fråga som också i Sverige hade aktualiserats genom en promemoria några år tidigare.⁸⁴

I slutet av november 1938 hade processlagberedningen under Natanael Gärde lagt fram sitt förslag till rättegångsbalk (SOU 1938:43–44) och i juristtidningen 1940 intogs flera artiklar i denna fråga.⁸⁵ Före ordföranden i Sveriges advokatsamfund Tom Forssners inlägg var det mest eleganta och välskrivna. Han var mycket polemisk och starkt kritisk till de synpunkter som Föreningen Sveriges Häradshövdingar hade framlagt mot förslaget. De svenska underrättsdomarna framstod enligt Forssner som en extremt konservativ och förändringsobenägen yrkeskår i förhållande till de progressiva och moderna advokaterna, vars organisation också genom förslaget tilldelades en stark offentlig position i det svenska rättslivet.

”Räddas vad som räddas kan” var titeln på Forssners artikel. ”Striden mellan det gamlas och det nyas anhängare pågår in i det sista. Förslaget lär väl segra i lagstiftningen, men hur går det i tillämpningen? Optimisterna erinra sig förhoppningsfullt utvecklingens gång i andra länder. Vad som på papperet tedde sig så avskräckande för traditionens bärare — särskilt för domarna — blev i levande livet förvånande snabbt tolerabelt, värdefullt, omistligt.” Den svenska rättskulturen stod inför en påtaglig förändring.⁸⁶

Under rubriken *Från det förflutna* initierade rättshistorikern Jan Eric Almquist en diskurs om tillkomsten av Svea hovrätt 1614.⁸⁷ Denna diskurs om hovrättens första år fortgick i decennier och fick ny näring genom en artikel av Sture Petrén 1945, vilken starkt kritiserade Almquist.⁸⁸

9

1945: Den norske rättsfilosofen och professorn i statsrätt Frede Castberg levde under de sista krigsåren i exil i Sverige och gav gästföreläsningar vid de svenska juridiska fakulteterna. Hösten 1944 hade han talat om *Rett og metafysikk*. För de svenska juridikprofessorerna var

⁸³ S[vea] S[vanberg], Finlandshjälpen, SvJT 1940 s. 386. — N[ils] J. B[erlin], Stadsdomarnas hjälp åt Finlandsbarnen, SvJT 1940 s. 386. — Hans Danelius, Svensk Juristtidning och de finska krigsbarnen — en historisk återblick, SvJT 2016 s. 349.

⁸⁴ H[erman] Z[etterberg], De tyska fideikommissens avveckling, SvJT 1940 s. 380 f. — Jfr Lag (1963:583) om avveckling av fideikommiss.

⁸⁵ Nils Berlin, Processlagberedningens förslag till ny rättegångsbalk, SvJT 1940 s. 51 ff. — Nils Edling, Några erinringar angående processlagberedningens förslag till rättegångsbalk, SvJT 1940 s. 85 ff.

⁸⁶ Tom Forssner, Rädda vad som räddas kan. SvJT 1940 s. 125 ff. (s. 140).

⁸⁷ J.E. Almquist, Bidrag till frågan om Svea hovrätts uppkomst, SvJT 1940 s. 468 ff.

⁸⁸ Sture Petrén, Kring Svea hovrätts tillblivelse, SvJT 1945 s. 171 ff.

detta ett kontroversiellt tema. Castbergs uppfattning gick klart i strid mot Axel Hägerströms och Uppsalaskolans. ”Den förbindelse som --- foreligger mellem rett og metafysikk, er fra juristens synspunkt ingen idémessig nødvendighet”, sammanfattade han. ”Men den er et ubestridelig, historisk faktum og et aktuelt, sosialpsykologisk fenomen.”⁸⁹

Sverige blev som bekant under krigsåren en asyl inte bara för tyska juristemigranter⁹⁰ utan också för danska och norska motståndsmän. Dessa jurister lämnade också bidrag till juristtidningen, därtill uppmuntrade av Karl Schlyter. En av de första som lämnade ett bidrag var Max Rippner, som 1945 skrev en artikel om de tyska handelsdomstolarna.⁹¹

1945 års årgång inleddes med en minnesartikel om laghistorikern Carl Johan Schlyter, Karl Schlyters farfar. Det hade gått 150 år sedan hans födelse 1795. Den var författad av professorn i rättshistoria i Stockholm Jan Erik Almquist, som under ett par år i slutet av 1930-talet varit professor i Lund.⁹² Som en kontrapunkt till den artikeln stod Sture Petrénns kritik av Almquists tidigare nämnda uppsats om Svea hovrätts tillkomst i *Svensk Juristtidning* 1940. Till skillnad från Almquist betonade Petrén domstolens internationella förebilder, exempelvis *Parlement de Paris*.⁹³

En ny debatt om den svenska juristutbildningen initierades detta år av den då nyutnämnde professorn i processrätt i Uppsala, Per Olof Ekelöf.⁹⁴ I samma häfte publicerade professor Gunnar Myrdal en mycket kritisk artikel om svensk rättsvetenskap och juristutbildning. Han hade under flera år följt utvecklingen vid de amerikanska universiteten USA och jämförde dem nu med de svenska.⁹⁵ Myrdal noterade ”den mycket stora konservatism, varmed svenska juris professorer hålla fast vid även relativt oväsentliga detaljer i vår hävdvunna studieordning”. Den kan inte ”vara rationellt grundad i sakens natur”, skrev han.⁹⁶ Redan i denna årgång publicerades flera bidrag relaterade till amerikansk rättskultur. Folke Schmidt, professor i civilrätt i Lund, sedermera legendarisk professor i arbetsrätt, besökte USA omedelbart efter kriget. I juristtidningen jämförde han i en artikel svensk arbetsrätt med den amerikanska. Han förhöll sig också till den beskrivning

⁸⁹ Frede Castberg, Rett og metafysikk, SvJT 1945 s. 19 ff. (s. 31).

⁹⁰ Kjell Å Modéer, 'Doubly Uprooted'. Emigration deutschsprachiger Rechtswissenschaftler nach Schweden während der NS-Zeit: Ein Beitrag zu einem aktuellen Diskurs, i: Ditlev Tamm & Helle Vogt (red.), Nationalismus und Rechtsgeschichte im Ostseeraum nach 1800, DJØF: Köpenhamn 2010, s. 157 ff.

⁹¹ Max Rippner, De tyska handelsdomstolarna, SvJT 1945 s. 94 ff. — Jfr Kjell Å Modéer, a.a. (2010), s. 168 f.

⁹² Jan Eric Almquist, Carl Johan Schlyter. Till 150-årsminnet av hans födelse, SvJT 1945 s. 1 ff.

⁹³ Sture Petrén, Kring Svea hovrätts tillblivelse, SvJT 1945 s. 171 (s. 184).

⁹⁴ Per Olof Ekelöf, Reflexioner över den juridiska universitetsundervisningen, SvJT 1945 s. 335 ff.

⁹⁵ Gunnar Myrdal, Den juridiska vetenskapens ställning och de juridiska studiernas anordning i Sverige, SvJT 1945 s. 357 ff.

⁹⁶ Gunnar Myrdal, a.a., SvJT 1945 s. 363.

som den amerikanske journalisten Marquis Childs hade redovisat i sin mycket uppmärksammade bok om det svenska modernitetsprojektet, *Sweden — The Middle Way*, som utkom 1938.⁹⁷ Väl tillbaka i Sverige anslöt sig Schmidt till Myrdals kritik av juristutbildningen och redovisade sina intryck från juridiska fakulteter i USA i en artikel 1947.⁹⁸

En notis av Bengt Lassen, en av "Schlyters gossar", rapporterade om den splittrade amerikanska *Supreme Court*: "Innevarande vecka ha de nio domarna i *Supreme Court* iklätt sig sina svarta sidenkappor och tågat in genom de karmosinröda entréerna bakom mahognyskranket" skrev Lassen och fortsatte: "Domstolens 154:e arbetsår har börjat. - - - Vid sin återkomst från semestern ställdes domarna inför den längsta föredragningslista de haft sedan 1941. Balanserade voro 513 mål, varav 322 voro färdiga för sessionssalen, där domarna argumentera och debattera, instämna och anmäla avvikande mening samt slutligen mödosamt bestämma sig för avgörandena. Fastän åtta av de nio domarna i *Supreme Court* ha en enda man att tacka för sin ställning (av 264 domare i lägre federala domstolar har Roosevelt utnämnt 162 eller 61 %) har *Supreme Courts* nuvarande uppsättning varit den mest oeniga i Förenta staternas historia — och därför har den också haft ganska ringa prestige. - - - Ledamöterna ha varit så oeniga att två av dem (Roberts och Frankfurter) uttalat den varningen att om de nuvarande tendenserna fortsätta så kommer rättshandhavandet att falla i vanrykte."⁹⁹ Från 1945 öppnade sig nya horisonter för juristtidningens läsare. Fokus hade förskjutits. I stället för den tyska kom från år 1945 den amerikanska rättskulturen att synliggöras för de svenska juristerna.

Stockholmsadvokaten Georg Branting hade 1944 utgett en bok med titeln *Lagröta*. Den handlade om rättslig korrupcion och om det svenska rättssamhällets förfall. Han kritiserade de svenska lagreformerna, särskilt straffrätten med dess under krigstider brutaliserade straff. Ragnar Bergendal i Lund gick i svaromål,¹⁰⁰ liksom uppsalaprofessorn Halvar G.F. Sundberg. Denne konstaterade, att denna "lagröta" skulle kunna skyllas på beredskapstidens "utomordentliga, av krig föranledda förhållanden". Ett nödläge hade "varit för handen, där eljest gällande krav på rättsgrundsatsernas upprätthållande måst vika". Men det räckte enligt Sundberg inte som förklaring. "Bakom denna företeelse ligger i själva verket den ständiga konflikten mellan å ena sidan medborgarens krav på rättssäkerhet och å den andra statens krav på statsverksamhetens effektivitet." Den nazistiska formeln "*Gemeinnutz geht vor Eigennutz*" (Allmännyttan går före egennytan) exemplifierade hans tes. För Sundberg gällde det våren 1945 att finna en lösning, "som låter förena folkmajoritetens krav på statsingripande

⁹⁷ Folke Schmidt, Svensk arbetsrätt och svenska arbetsförhållanden sedda ur amerikansk synvinkel, SvJT 1945 s. 764 ff.

⁹⁸ Folke Schmidt, Amerikansk juristutbildning, SvJT 1947 s. 411 ff.

⁹⁹ B[engt] L[assen], Den voterande *Supreme Court*, SvJT 1945 s. 298.

¹⁰⁰ Ragnar Bergendal, Kris inom strafflagstiftningen, SvJT 1945 s. 325 ff.

den och statsregleringar med den nedärvda rättskulturens krav på medborgerlig rätt och frihet”.¹⁰¹

Uppsalaprofessorn Thore Engströmer, som också tillhörde juristtidningens redaktion, skrev en mycket informativ artikel om Juridiska föreningen i Uppsala, vilken 1944 firade sitt hundraårsjubileum, och Engströmer skrev föreningens historia.¹⁰² Särskilt noterade han samarbetet med de nordiska grannländerna och uttryckte förhoppningen ”att föreningen snart igen må få studenter från våra nordiska grannländer som sina gäster. Sker det, är det ett bevis för att föreningen alljämt behåller sin livskraft”.¹⁰³

Majhäftet 1945 av *Svensk Juristtidning* är ett av de mest anmärkningsvärda i tidningens 100-åriga historia. Det är tillägnat juristerna i Danmark och Norge, som med sin patriotism, fosterlandskärlek och ståndaktighet under kriget hemma eller i exil hade utgjort lysande förebilder för sina svenska kolleger. Numret inleddes med de danska och norska nationalsångerna och följdes av en hyllning ”Till Danmark och Norge av Birger Ekeberg, som framhöll de nordiska juristernas frihetskamp, en kulturkamp, en strid för rätten, skyddad av personer som den norske Høyesterettsjustitiarius Paal Berg och biskopen Eivind Berggrav. Ekeberg återkom flera gånger till denna kamp utkämpad bland Sveriges grannar. ”Vi veta ej vad vi skola mest beundra, beredvilligheten att i kampen för lagbunden frihet offra allt eller den värdighet och självbehärskning, varmed de båda folken nu, redan under de första dagarnas segeryra, bereda sig att i förhållande till sina förtryckare av i går följa den rättens och rättfärdighetens väg, som dessa lämnat så långt bakom sig.”

Sverige hade stått utanför krigshändelserna. Sverige hade inte deltagit i krigsaktiviteterna. Samtidigt som Ekebergs formuleringar närmast ger uttryck för en naturrättslig retorik döljer de ett dåligt samvete.

Det nordiska rättfärdighetspatos som gått från far till son, och som en gång inspirerade Johan Ludvig Runeberg till dikten *Landshövdingen*, var ”här i Norden hela folkets gemensamma arvedel; det är ett av de grundläggande dragen i folkkaraktären och har därför också varit en av de bärande krafterna i våra danska och norska bröders frihetskamp”.¹⁰⁴

I majnumret publicerades också bidrag från Danmark och Norge.¹⁰⁵ Under rubriken *Nordiskt och internationellt* trycktes det tal som Paal Berg höll vid det första sammanträdet i Høyesterett efter befrielsen *in extenso* samt också de andra anföranden som hölls vid detta

¹⁰¹ Halvar G.F. Sundberg, ”Lagröta”, SvJT 1945 s. 387 ff., (s. 390).

¹⁰² Thore Engströmer, Ur Uppsala juridiska förenings 100-åriga historia, SvJT 1945 s. 301 ff.

¹⁰³ Thore Engströmer, SvJT 1945 s. 312.

¹⁰⁴ Birger Ekeberg, Till Danmark och Norge, SvJT 1945 s. 421 ff.

¹⁰⁵ Birger Ekeberg, a.a., SvJT 1945 s. 423.

extraordinära tillfälle.¹⁰⁶ De norska flyktningsamfunden i Sverige som juridiska föreningar beskrevs i en artikel¹⁰⁷ och "De danske flygtninge i Sverige" i en annan.¹⁰⁸ Dansk juristutbildning i Sverige 1943-45 avrapporterades¹⁰⁹ liksom doktorspromotionen vid Köpenhamns universitet den 4 juni då universitetet firade befrielsen och samtidigt gav hedersdoktorsföreläsningar till Paal Berg och Birger Ekeberg.¹¹⁰ Alla de telegram som *Svensk Juristtidning* och svenska styrelsen för de nordiska juristmötena hade utbytt med sina nordiska kollegor och institutioner redovisades också.

Från och med denna årgång införde Karl Schlyter en ny rubrik i tidningen, *Från dagens diskussion* under vilken han kommenterade det han ansåg som viktiga aktuella juridiska diskussioner.¹¹¹ Det kunde vara situationen för de juridiskt utbildade statliga åklagarna, upphävandet av de militära domstolarna, de lokala tingshusen, fingerade rättegångar och behovet av stengrafikunskaper för domare etc. etc.

Fingerade rättegångar var ett frekvent nyckelord 1945. Vid de juridiska fakulteterna och de juridiska föreningarna över hela landet började man träna in de moderna förfarandepprinciper, som den nya rättegångsbalken 1942 byggde på. Åtskilliga fingerade rättegångar hade Karl Schlyter som primus motor. De avrapporterades i juristtidningen. En sådan, arrangerad av Juridiska föreningen i Lund, fick ett utförligt referat med denna avslutning: "I den efterföljande diskussionen yttrade sig presidenten Schlyter, professor Olivecrona, föreningens ordförande professor Schmidt, häradshövdingarna Grundén och Leijonhufvud, advokaterna Borgström och Wellmark samt tingsnotarien Celandier, varjämte borgmästaren Laurin hade ordet för ett par repliker. Den kritik, som framfördes, var i stort sett mild."¹¹²

10

1950. Den nya geopolitiska situationen i Europa reflekterades också i 1950 års årgång. FN:s *Förslag till deklaration om staters rättigheter och skyldigheter* uppmärksammades under rubriken *Nordiskt and Internationellt*.¹¹³ Och den tyska situationen med två tyska stater och två ideologiskt helt skilda författningar noterades i juristtidningen. Tillkomsten av en högsta rättsinstans i Östberlin 1949 fick också en notis.¹¹⁴

¹⁰⁶ Norges Høyesterett, SvJT 1945 s. 600 ff.

¹⁰⁷ Carl Bonnevie, De norske flyktningsamfund i Sverige som rettssamfund, SvJT 1945 s. 611 ff.

¹⁰⁸ Stephan Hurwitz, De danske flygtninge i Sverige, SvJT 1945 s. 614 ff.

¹⁰⁹ O.Å. Borum, Dansk juridisk Eksamen i Sverige 1943-45., SvJT 1945 s. 617 ff.

¹¹⁰ H[enry] U[ssing], Doktorspromotionen ved Københavns universitet, SvJT 1945 s. 645 f.

¹¹¹ K. Schlyter, Från dagens diskussion, SvJT 1945 s. 563 ff.

¹¹² Sven B. Jacobson, Fingerad rättegång i Lund, SvJT 1945 s. 581 — Fingerad rättegångar enligt nya RB, SvJT 1945 s. 583 f.

¹¹³ Emil Sandström, Förslag till deklaration om statens rättigheter och skyldigheter, SvJT 1950 s. 381 ff.

¹¹⁴ B[engt] L[assen], Justitieväsendet i tyska östzonen, SvJT 1950 s. 227.

Karl Schlyter fortsatte oförtrutet att skriva sina krönikor under rubriken *Från dagens diskussion*,¹¹⁵ men han hade nu beslutat sig för att lämna tidningens redaktion. *Svensk Juristtidning* tackade honom genom att till hans 70-årsdag utge en festskrift inom tidningens ram till hans ära — på samma sätt som andra redaktionsmedlemmar fått denna hedersbevisning före honom. Också tidningens underrubrik ändrades från "Grundad av Tore Almén" till "Grundad av Tore Almén och Karl Schlyter".

Två andra legendariska jurister i den moderna svenska rättshistorien, Birger Ekeberg och Natanael Gärde, firade också sina 70-årsdagar, och var och en av dem fick en festskrift i *Svensk Juristtidning*, Gärde i form av ett häfte i tidningen 1950.¹¹⁶

De influenser från amerikansk rättskultur, som noterades i 1945 års årgång var fem år senare ännu mer tydligt märkbara. En doktorand från Uppsala, Björn Ahlander, som hade tillbringat ett år i USA redovisade i en artikel, *Juridisk och socialvetenskap i två moderna amerikanska arbeten*, den framgångsrika ämneskombination som i slutet av 1950-talet där utvecklades i den s.k. *Law & Society*-rörelsen.¹¹⁷ Tidningen publicerade till och med en notis om möjligheten för unga jurister att söka stipendier för studier vid Yale University Law School.¹¹⁸

De tyska juristemigranter, som kommit till Sverige under 1930-talet fortsatte att regelbundet lämna bidrag till tidningen. Gerhard Simson, en av Karl Schlyters nära medarbetare, skrev en innehållsrik artikel om "*Den gifta kvinnans medborgarskap i dagens Europa*".¹¹⁹ Och en annan juristemigrant, advokaten Josef Fischler, introducerade en återuppväckt tysk tidskrift i internationell privaträtt, nu uppkallad efter ytterligare en juristemigrant, Ernst Rabel, som före sin emigration till USA hade varit tidningens redaktör. Nu fick tidningen bära hans namn, *Rabel's Zeitschrift*.¹²⁰ Fischler publicerade också en artikel om "*Rättslivet i Israel*" efter att ha gjort en resa till den unga republiken 1949.¹²¹ I en notis introducerade han den första israelitiska juridiska tidskriften, *The Jewish Yearbook in International Law* 1948, som började utkomma i Jerusalem.¹²² Samtidigt avled en annan tysk juristemigrant, som hade skrivit för tidningen, Max Rippner.¹²³

¹¹⁵ K. Schlyter, *Från dagens diskussion*, SvJT 1950 s. 440 ff.

¹¹⁶ Per Olof Ekelöf, Natanael Gärde 70 år, SvJT 1950 s. 483 ff.

¹¹⁷ Björn Ahlander, *Juridisk och socialvetenskap i två moderna amerikanska arbeten*, SvJT 1950 s. 100 ff.

¹¹⁸ Stipendier till Yale University, SvJT 1950 s. 928.

¹¹⁹ Gerhard Simson, *Den gifta kvinnans medborgarskap i dagens Europa*, SvJT 1950 s. 168 ff.

¹²⁰ Josef Fischler, [Rev.] *Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, SvJT 1950 s. 137 ff.

¹²¹ Josef Fischler, *Rättslivet i Israel*. Anteckningar i anslutning till en resa, SvJT 1950 s. 338 ff.

¹²² Josef Fischler, [Rec] *The Jewish Yearbook of International Law* 1948, Jerusalem 1949, SvJT 1950 s. 286 ff.

¹²³ G[erhard] S[imson], Max Rippner, SvJT 1950 s. 1018.

På den nordiska arenan var det årets mest debatterade fråga professor Vinding Kruses publikation *En nordisk lovbog*. Inte bara redaktionens personliga relationer till Kruse utan också dennes tyskorienterade attityd under *Besættelsen* blev ett dilemma för redaktionen: Hur ska man anmäla en så udda produkt? Lösningen blev att flera jurister delade på uppgiften.¹²⁴

Sedan Island efter en folkomröstning 1944 utropat sig till en fri republik besökte den isländske rättshistorikern Olafur Larusson de svenska universiteten 1949. Han höll då en föreläsning om den isländska rätten ur ett historiskt perspektiv, vilken publicerades i juristtidningen.¹²⁵ Det historiska inslaget av artiklarna i tidningen var fortfarande märkbart och betydelsefullt för tidningens karaktär.

11

Sammanfattningsvis: Den första årgången av *Svensk Juristtidning* omfattade 468 sidor, år 1950 hade den tjugofemte volymen ökat till 1 020 sidor. Denna kvantitativa utveckling uttrycker rättens betydelse i moderniseringen av det svenska samhället. Den sammanfaller också med tillskapandet och utvecklingen av det svenska "folkhemmet" under de 36 år som Karl Schlyter verkade som tidningens redaktör. Den impressionistiska översikt som här getts av *Svensk juristtidning* under den tid som Karl Schlyter verkade som tidskriftens redaktör har inte bara försökt visa hur de ideal, rättsliga reformer och politiska tankar han företrädde reflekterades i tidningens innehåll. Framställningen har velat visa hur en longitudinell studie över 35 år också indikerar en förändrad rättskultur, i detta fall definierad genom en ideologibase-rad rättslig kunskap och dess kunskapsstrukturer.

Framställningen har också visat på de svenska juristernas samhällsreligion, dess *civil religion*, för att tala med Robert N Bellah,¹²⁶ och då särskilt domarkåren under en period präglad av tilltagande rättslig modernitet och avtagande rättslig idealism. En del av denna förändring framgår av en ökad pragmatism. Tidningen hade till uppgift att hålla sina prenumeranter och läsare à jour med aktuella rättsfall från de svenska hovrätterna och information om aktuella lagstiftningsreformer. *Svensk Juristtidning* hade från starten en idealistisk målsättning. Den skulle fortlöpande bilda de svenska juristerna, men den hade också som målsättning att sätta in de svenska juristerna i en komparativ kontext. Det svenska rättsliga perspektivet under denna period var också historiskt orienterat. Det gav perspektiv både i tid

¹²⁴ Vinding Kruse: *En nordisk lovbog*, SvJT 1950 s. 320 (Gösta Walin), SvJT 1950 s. 331 (Hjalmar Karlgren), SvJT 1950 s. 333 (Jørgen Øvergaard), SvJT 1950 s. 879 (Sjur Brækhus), SvJT 1950 s. 883 (Bordur Eyjolfson), SvJT 1950 s. 888 (Sigrid Beckman), SvJT 1950 s. 892 (Nils Beckman), SvJT 1950 s. 896 (Y.J. Hakulinen).

¹²⁵ Olafur Larusson, *Den isländska rättens utveckling sedan år 1262*, SvJT 1950 s. 241 ff.

¹²⁶ Robert N. Bellah, *Civil Religion in America*, *Dædalus* 96, no 1 (Winter 1967), s. 1 ff. — Robert N. Bellah & Steven M Tipton, *The Robert Bellah Reader*, Duke University Press: Durham/Lonfon 2006, s. 225 ff.

och rum, både rättshistoriska perspektiv och rumsorienterade, både nordiska och internationella.

Det idealistiska perspektivet, som innehöll inslag av att se juristyrket som ett kall, bleknade under efterkrigsperioden. Det fanns bara en Karl Schlyter. Den moderna generationen av professionella jurister efter honom var samhällsingenjörer, med "Schlyters gossar" i spetsen. De begick fadermord på företrädaren. Schlyters pensionärstid blev därför efter hand allt bittrare.¹²⁷ I dag har *Svensk Juristtidning* en helt annan karaktär. Den är emellertid varken bättre eller sämre. Den är annorlunda.

Minnesplakett av Ivar Johnsson.

¹²⁷ Jan-Olof Sundell, Karl Schlyter — En biografi, Norstedts Juridik AB: Stockholm 1998, s. 225 ff. — Schlyter kommenterade i ett brev till Olof Kinberg Bengt Lassens hyllningsartikel till 75-årsdagen beträffande sin tid som redaktör "där jag 'också ville något som redaktör' och 'där det har blivit lugnare' sedan jag slutade. Det var inte så lugnt att skapa detta företag och hålla det vid makt i 36 år. Jag lämnade det efter min första blodpropp, sedan jag märkte att den av mig utkläckta 'redaktionschefen' började känna det trångt i boet." Sundell, a.a. (1998), s. 244 f.